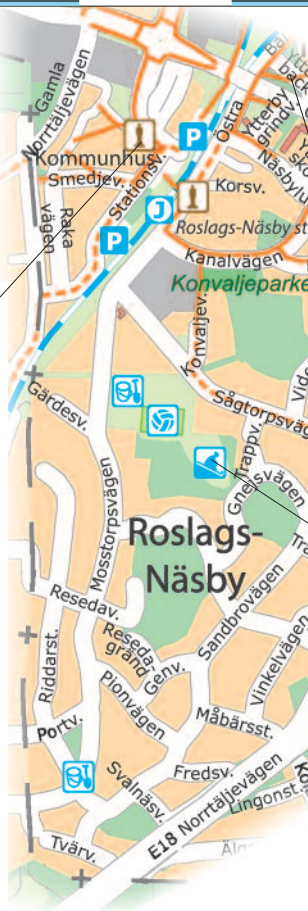

Roslags-Näsby

Roslags-Näsby är en järnvägsknutpunkt som har spelat stor roll för Täbys framväxt. Innan Täby centrum stod färdigt låg kommunens kommersiella centrum här och kommunhuset har haft sitt säte bredvid stationen sedan 1950-talet. Nu växer Västra Roslags-Näsby fram, en hållbar stadsdel, som tar Täby ytterligare ett steg in i framtiden.

Utanför Täbys första kommunalhus står en stiliserad staty av vikingen Jarlabanke. Han är utnämnd till "årtusendets Täbybo" och du kan läsa mer om Jarlabankes betydelse för Täby här i boken under kapitlet historia. Statyn är skapad av Stig Blomberg.

Ytterbystugan var ursprungligen en grindstuga till Ytterby gård som ingick i Näsby slotts ägor. Den lilla röda stugan, som ligger precis intill järnvägsstationen, är ett minne från den tiden. Under 1800-talet var huset en slags vaktstuga vid tillfarten till slottet men den har också använts som bostad för två familjer.

Den pampiga allén ner till Näsby slott började redan här och det går fortfarande att se spår av den mitt emot Ytterbystugan. I dag håller passande nog Täbys hembygdsförening till här.

Vikingahamn

På 800-talet såg Täby annorlunda ut än vad det gör idag. Näsby-viken sträckte sig mer än en kilometer längre in i landet, förbi E18, och vid vikens innersta del fanns en hamn för båtar och mindre skepp. Här bildade några boplatser en liten by, Yttre byn, ungefär där Scandic Hotel ligger idag. Nordväst om byn begravde byborna sina döda och vid utgrävningar vid bland annat Ytterbyskolan har man funnit smycken, lerkrus, björnfällar och andra tillhörigheter.

Roslagen får sitt Näsby

År 1885 invigdes järnvägen mellan Stockholm och Rimbo. Med det började ett stationssamhälle växa fram. 1898 öppnade en lanthandel, 1901 ett riktigt

stationshus och 1904 en ångkvarn och en ångsåg. Här fanns också ortens polis och en skola, nuvarande Ytterbyskolan. När Carl Robert Lamm bildade Näsby Fastighets AB kom försäljningen av villatomter igång. Några av villorna från den tiden finns fortfarande kvar utefter Sågtorpsvägen. Området och stationen hette först bara Näsby, men för att kunna skilja området från andra orter med samma namn bytte det namn till Roslags-Näsby, alltså det Näsby som ligger i Roslagen.

Hjärtat av kommunen

Carl Robert Lamm var drivande så att den kommunala verksamheten fick sitt centrum i Roslags-Näsby. Området var en viktig knutpunkt för järnvägen med både Österskär- och Rimbobanorna och 1950

Roslags-Näsby station då.

Roslags-Näsby station nu.

invigdes kommunhuset. Ett par år senare invigdes centrumet här, som under många år var ett "huvudcentrum" i Täby. Senare byggdes ett nytt, större centrum i Tibble som numera går under namnet Täby Centrum. Efter 65 år i Roslags-Näsby flyttar även kommunhuset till Täby centrum, invid Esplanaden.

Planskiss för Västra Roslags-Näsby.

Det ursprungliga kommunhuset från 1950 kommer att bevaras.

Västra Roslags-Näsby

Ett nytt område växer fram i Roslags-Näsby, centralt beläget, väster om järnvägen. Här görs plats för flerbostadshus, radhus, studentbostäder och gårdshus. Tillsammans med Roslags-Näsby's östra sida skapas en fin helhet med liv och grönska inpå knuten.

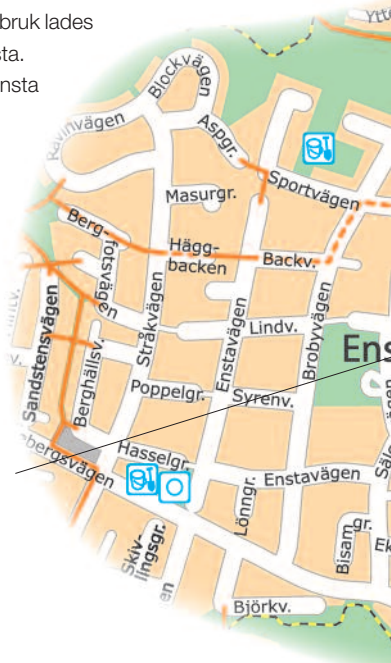
Ensta

Namnet Ensta härstammar från den gård som låg några hundra meter söder om nuvarande Ensta krog. Krogen öppnades på 1680-talet utefter postvägen mellan Stockholm och Åbo och var en central plats i mer än 125 år. När Roslagsbanan togs i bruk lades gästgiveriet ner. Senare växte det upp villakvarter i Ensta. Området öster om järnvägen kallades ursprungligen Ensta stationssamhälle och det väster om järnvägen Ensta park. Numera utgår ett antal av kommunens motionsleder från Ensta krog och här hittar vi också entrén till Stolpaskogen. I södra delen av Ensta ligger en av Täbys två fornborgar.

Ensta vattentorn står som ett monument över det kommunala vattenledningsnät som gradvis fick ersätta privata djupborrade brunnar i Täby. Vattentornet togs i bruk 1964.

Enstaleken är en stor och tillgänglighetsanpassad lekplats som är uppdelad i färger efter barns olika åldrar och behov. Intill lekplatsen finns ett utegym och en spårcentral för skidåkare.

Alldeles vid Ensta krog ligger Stalpaskogen, ett populärt rekreationsområde. Namnet kommer av det gamla båtmanstorpet Stolpen, som låg i skogsbynnet längs Bergtorpsvägen. Idag finns bara grunden kvar och några stenar från brunnen. Platsen markeras med just en stolpe.

Det var bestämt enligt lag att gästgiverier skulle finnas på lagom avstånd från varandra, för övernattnin och hästbyte. Ensta krog låg på precis rätt avstånd från Stockholm och var under 1700-talet ett av de största gästgiverierna i landet. Krogen var också tingsplats för Danderyds skeppslag.

Roslagsmålarna

Det var länge sedan mat serverades på Ensta krog. Idag har istället Roslagsmålarna galleri och möteslokal i en av flyglarna. 160 konstnärer och konstintresserade från flera norrortskommuner samlas här i ambition att nå "vanligt folk" genom konstutställningar, både här och runt om i Roslagen.

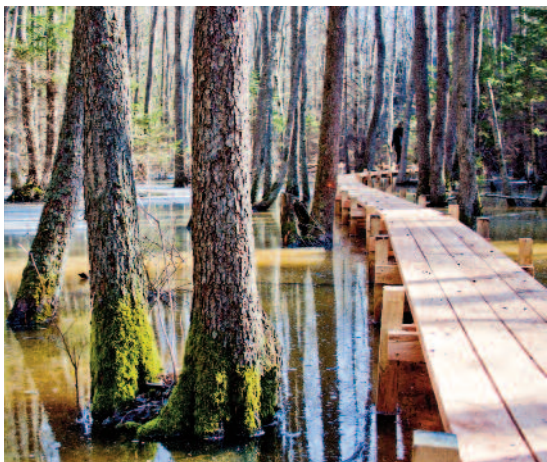
Stolpaskogen

Stolpaskogen är Täbys stadsskog och ett av de mest populära friluftsområdena. Det är också ett välbesökt utflyktsmål för skolbarn och förskolor. Området är 84 hektar stort och består främst av blandskog med gran, tall, sälg, björk, al och asp.

Eftersom skogen fått stå relativt ostörd har den en gammal naturskogskaraktär och de äldsta träden är upp mot 150 år gamla.

Delar av Stolpaskogen är blöt och svårtillgänglig alsumpskog där djurlivet frodas fritt. På senare år har sumpskogen även gjorts tillgänglig för mänskliga gäster tack vare ett antal spänger så det går att uppleva naturen på nära håll, utan att bli blöt om fötterna.

Stolpaskogen har en egen så kallad slogbod. Traditionen kommer från Dalarna, där man på 1800-talet och tidigare byggde

Nu kan du gå torrskodd på spängerna genom alsumpskogen.

slogbodar, eller slätterkojor, att övernatta i när man var på slätterarbete i utmarkerna långt från hemgården. Den knuttimrade byggnaden ligger på den lilla ängen Svältan, några hundra meter från Ensta krog. Timmerman Mats Staaf byggde slogboden på

traditionellt vis med stockar från Stolpskogens egna tallar, som drogs till platsen med hjälp av arbetshästen Zorro.

Postvägen genom Täby

Den historiska Postvägen mellan Stockholm och Åbo, över Grisslehamn och Åland, har anor från 1600-talet och är föregångaren till dagens Norrtäljevägen. Posten transporterades från Stockholm via Täby, först med postdrängar till fots och sedan med poststryttare eller postdiligens. Därefter forslades den med båt av särskilda postroddare tvärsöver havet till Åland och Finland.

Täby låg på lagom avstånd för det första hästbytet. Vid Åva gård fanns en postbonde som ansvarade för att föra posten vidare med nya, pigga hästar. Där kunde lokalbefolkningen även lämna och hämta sin post fram till 1875, då Täbys första poststation öppnade i Ensta krogs huvudbyggnad.

Svältan kallades den här öppna platsen i skogen, där hästarna förr fick beta. Nu finns här en fin rastplats med vindskydd om vädret inte skulle vara det bästa.

Från Ensta krog utgår ett antal spår av olika längd för löpning och längdskidåkning, många med belysning. Från Enstas milspår, via anslutningsspår vid Löttingelund, kan man nå spåren från Skavlöten.

Näsbyvikens
Båtsällskap
[F:11]

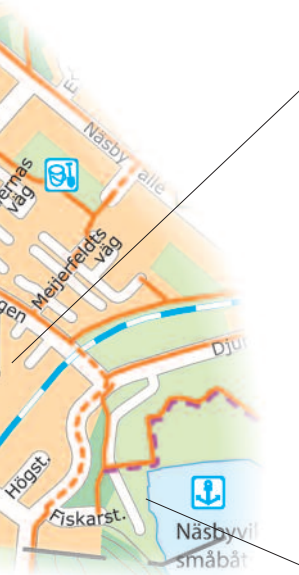
Lahäll

Namnet Lahäll kommer förmodligen från "häll där man lastar". Var denna häll låg är oklart. Man vet däremot att namnet gavs åt ett dagsverkstorp på 1600-talet som låg ungefär där Lyckostigen börjar idag. Under 1920-talet blev området en populär plats för sommarstugor och efter att Roslagsbanan förlängts hit, från att tidigare ha haft ändhållplats i Altorp i Djursholm, ökade också permanentboendet. Här bor man både nära hav och stad och så nära Djursholm att man kan behöva duka för snedslag-na golfbollar från golfklubben.

När Roslagsbanan nådde ända hit fick området nya utvecklingsmöjligheter.

Kor på ängen vid Lahäll. "Vides backe", 1908

Viggbyholms sjöscoutkår säljer korr och dricka till båt-folket.

I Täby finns två stora båtklubbar: Näsbyvikens båtsällskap och Viggbyholms marina.

Avlopp fick avgöra

1928 utökades Djursholmsbanan, som den här förgreningen av Roslagsbanan kallades, till Lahäll som blev ny slutstation. Husbygandet tog fart, nu öppnade också en handelsbod och en poststation. Många byggde om sommarstugor till åretruntbostäder och snart uppstod problem med avlopp och vatten. Det gick så långt att dikena började stinka innan missnöjda röster om kommuntillhörighet höjdes. 1940 röstades det, men majoriteten ville hålla fast vid Djursholms kommun på grund av den lägre skatten. Ett par år senare hade Lahällsborna ändå fått nog.

Övertygade om att Täby skulle lösa situationen snabbare valde man att lämna Danderyd för Täby. Den officiella överföringen ägde rum 1 januari 1947. Den nyårsnatten kom det ett telegram med Danderyds köping som avsändare:

Täby och havet

Om höst och vår ryker det slipdamm och doftar tjära längst in i Näsbyviken. Här ligger Näsbyvikens hamn med bryggor och båtsällskap. Båtsällskapet har anor ända tillbaka till 1930-talet då Carl Robert Lamm upplät strandmark till Näsby Kanotklubb

Näsbybyparkensbanan under byggnad, här vid genomskärningen vid Lahäll.

"Farväl Du hjärtans kära
Farväl, farväl
Lahäll.
Du skall ju
Täby svära
Din trohet
just i kväll".

"att disponeras så länge den inte behövdes till andra ändamål".

Idag är hamnen hemmahamn för cirka 600 fritidsbåtar och är en av de största i Stockholmsregionen.

Kastar man loss och sätter kurs ut mot Stora Värtan passerar man Näsby slott på babordssidan och vackra Svalnäs gård på styrbordssidan. Vik av norrut efter udden och du har Bastuholmen rakt föröver, den mest bebyggda av öarna i Täby skärgård. Den lilla ön styckades upp i 30 tomter ungefär samtidigt som båtsällskapet bildades på 30-talet. Här ligger i huvudsak fritidshus, de

allra flesta med sjötomt. Sedan kommunalt vatten och avlopp drogs in 2010 har det blivit mer bekvämt att bli Täbyskärgårdsbo året runt.

Tornön är en annan av öarna, nästan ända uppe vid Hägernäs. Under tiden då flygflottillen F2 var i drift användes ön för militära övningar, bland annat utbildning i sprängtjänst.

På Råholmen finns kommunens enda fågelskyddsområde, här häckar en hägerkoloni i ett tjugotal bon. Runt ön kan man också se snatteränder och skrântärnor. Täby delar Råholmen med Danderyd, Vaxholm och Österåker vars kommungränser alla möts på ön.

Stora Värtan består av 160 miljoner kvadratmeter vatten, har ett medeldjup på 9 meter och ett maxdjup på 31, så här finns det gott om plats för vattenaktiviteter. Gillar du kappsegling arrangerar Näsbyvikens Båtsällskap Gulliverallyt varje år under Kristi Himmel-färdshelgen. För den fiskeintresserade finns det gott om abborre, gös och öring i vattnen. Det ska simma ungefär 11 000 gäddor i Stora Värtan, så någon av dem borde du också kunna få på kroken. Om vintern när snön har fallit och isen ligger blank kan man med skridskor ta sig långt ut, men med försiktighet. Stora Värtan är en havsvik och fryser ojämnt.

Fågelskydds-
område på
Råholmen.

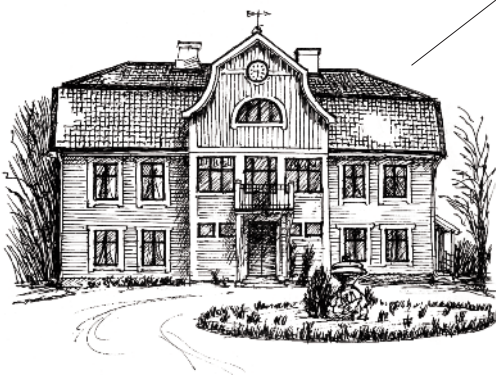
Viggbyholm

Vid Tåbys kust ligger Viggbyholm, en plats som genom åren lockat allt från adelsmän och författare till visionärer och rallare. Här bor Viggbyholmsborna med närhet till parker, bad, strandpromenader och den småbåtshamn som förbinder Tåby med Stora Värtan, Stockholms skärgård och resten av världen. En gång i tiden fanns det planer på att göra området till en egen kommun och Viggbyholm präglas fortfarande av en tidigare storslagen vision om att skapa en plats som för tankarna till Versailles.

Intill järnvägen står den så kallade Suptallen. Trädet har agerat träffpunkt i många år, från början åt Roslagsbanans rallare som ville ta sig en styrketår i skuggan.

På Viggbyholms gård bodde Carl Zackarias Titz, bryggare och destillator. Han köpte säteriet just för att kunna odla korn och blev, mycket tack vare sitt goda öl, en omtyckt man i Tåby.

Skolbarn på Viggbyholms station,
5 september 1925

Från Viking Plym kan du se världen som
en viking.

Israel hittar hem

I mitten av 1600-talet kom en man vid namn Israel Lagerfeldt med båt på Stora Värtan. När han nådde Viggbyholms strand lät han roddarna vila på sina åror. Här var ju otroligt vackert, tyckte Lagerfeldt och klev iland. På den platsen grundade han ett säteri, Viggbyholm, på platsen där dagens Viggbyholms gård ligger.

Lagerfeldt var givetvis inte först på plats. Redan under bronsåldern bosatte sig människor här. Åkermarken var bördig och det havsnära läget lämpade sig för handel. Under 1200-talet samlades bebyggelsen till två små byar, Kjula och Vikby. Namnet Vikby utvecklades med tiden till Viggby som sedan blev Viggby.

Ånga gav trä

I början av 1900-talet bodde grosshandlare Bjurström i Viggbyholms gård. Han startade Tåbys första sågverk och bidrog till att en tågstation byggdes i Viggbyholm. Nu kunde jordbrukande Viggby-

Viggbyholms station.

holmsbor ta sig till Stockholm för att sälja mjölk och grödor. Med järnvägen fick också Stockholmsborna upp ögonen för livet på landet och intresset för sommarstugor i trakten ökade. Perfekt för Bjurströms sågverk – virket därifrån förenklade byggandet och är en anledning att det finns så stora, fina trävillor i norra Viggbyholm.

De första kvarteren med flerfamiljshus byggdes i slutet av 1940-talet och tjugo år senare byggdes ytterligare 600 lägenheter på Viggbygården. Idag bor det över 3000 personer i Viggbyholm, som är ett av Täbys mest attraktiva områden.

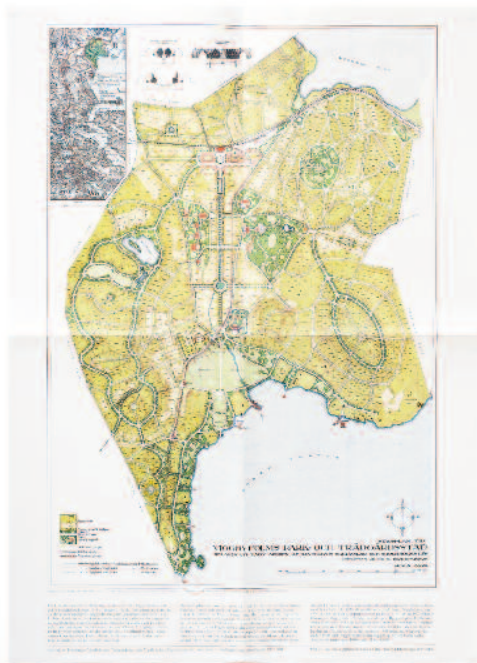
Visioner i Viggbyholm

Valter Kleve Hultin var en man med visioner. Han tog över Viggbyholm efter grosshandlare Bjurström på 1920-talet och hade minst sagt storslagna planer för området. Dels ville han göra Viggbyholm till en egen kommun, men han hade också planer för en villa- och trädgårdsstad i området. Trädgårdsstaden skulle

En villa som finns kvar från trädgårdsstadens tid ligger på Viggbygränd mitt emot gamla folkskolan. Byggt i nationalromantisk stil är den idag klassad som ett kulturhistoriskt intressant objekt.

Något liknande Versailles blev det inte, men såhär såg Hultins plan över Viggbyholm ut.

påminna om Versailles, med fontäner och vackra planteringar. Hultin anlidade framstående arkitekter, ingenjörer och lantmätare för att i detalj planera bebyggelse, kommunikationer, torg och restauranger samt ångbåtsbryga och badplatser. Tyvärr var det bara några av idéerna som förverkligades, men vi har Hultin att tacka för flera av de fina villaområdena i Viggbyholm, Viggbyskolan, småbåtshamnen och den gamla festplatsen.

Småbåtshamn och vikingaskepp

Småbåtshamnen i Viggbyholm har lockat sjöfolk och bryggseglare sedan den byggdes på 1970-talet. Då var det Östersjöns största småbåtshamn, med plats för över 1000 båtar.

Under sommarhalvåret ligger här en annorlunda båt, nämligen vikingaskeppet Viking Plym. Viking Plym byggdes av skeppsbyggare August Plym för att skapa uppmärksamhet vid sommarolympiaden 1912. Idag kan hon stoltsera med att vara världens äldsta, fortfarande seglande, kopia av ett vikingaskepp. Det finns möjlighet att åka ut med Viking Plym när hon tar sig en tur.

Viggbyholmsskolan

Mellan 1928 och 1972 låg den omtalade Viggbyholmsskolan här. Det var en speciell skola på många sätt, bland annat var det Sveriges första internatskola.

Per Sundberg var initiativtagare till Viggbyholmsskolan och drevs av idén om en ”ny skola” med en ny pedagogik. Här skulle varken läxor, klasser eller kvarsittning finnas. Barnen skulle fostras till sunda, driftiga och harmoniska människor, genom individuell kreativ utveckling, kultur och gemenskap. Humanitärt engagemang präglade skolan och under andra världskriget tog man emot stora mängder flyktingar, både lärare och elever. Skolan samar-

Småbåtshamnen
i Viggbyholm.

På vintern är
Rönningesjön
populär bland
skridskoåkarna.

betade också med Mahatma Gandhi och stödde, genom insamlingar och kulturverksamhet, humanitär utveckling i bland annat Indien.

Flera kända svenskar har varit elever på skolan, bland andra Jan Guillou och Lill Lindfors. En av lärarna var Karin Boye, som under sin tid på skolan började skriva på diktsamlingen "De sju dödssynderna".

Lorensviksparken

I södra Viggbyholm hittar du Lorensviksparken. Under vår och sommar är parken inramad av stora lummiga träd och syrenbuskar, i rabatterna växer spirea och schersmin. Längs med vattnet finns en gångväg med

Virauddsparken.

utsikt över småbåtshamnen, Kråkudden, Kaknästornet på Gärdet och Gasklockan i Hjorthagen.

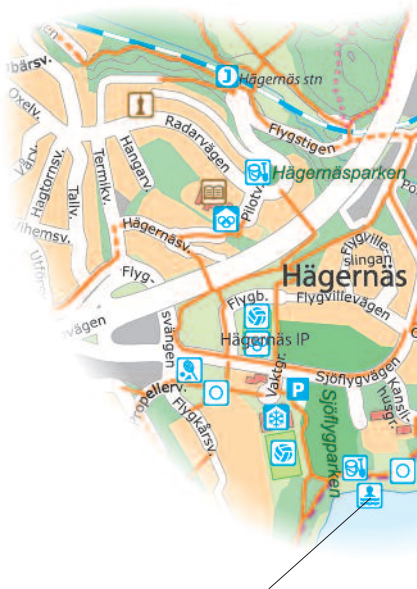
Virauddsparken

Nära Rönningesjön, längs med Viraudsvägen hittar du Virauddsparken. Här växer stora silverpilar i dungar som ger parken ett vackert skimmer. Om kvällarna är trädkronorna upplysta av strålkastare och tillsammans med utsikten över sjön blir stämningen härligt drömsk. Här finns också en populär lekplats, en basketplan och en gångväg intill sjön.

Hägernäs

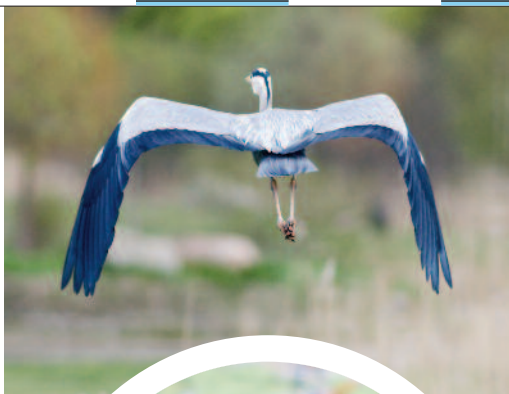
Att Hägernäs har fått sitt namn efter hägern är inte så svårt att lista ut. Sannolikt häckade fågeln i sumpmarkerna vid Stora Värtans norra spets på tiden då skepp passerade på väg upp i havsvikarna. Ett par hundra år senare blev viken hem för andra vingar, betydligt större och mer skräckinjagande. Flygflottiljen var aktiv fram till 1974 och idag ligger de kvarvarande hangarerna insprängda i den nybyggda sjöstaden. Då och då kan man faktiskt se en häger, men det är betydligt vanligare med arter som vindsurfare, picknickare och badkrukor.

Hägernäsbadet. Ett av kommunens fem friluftsbad. Med stora gräsmattor och långgrund strand är det en populär badplats för både stora och små. Du hittar fler på sid 138 i boken.

Hägrar (Ardeidae) är en fågelfamilj som hör till pelikanfåglar. Familjen består av ett 70-tal arter och finns över nästan hela världen, men är vanligast i tropiska områden. I Sverige finns två hägerarter som häckar; gråhäger och rördrom.

Hägeröns sjöflygplats. Om du flyger hit är positionen $59^{\circ}26'53''\text{N}$ $18^{\circ}08'10''\text{E}$.

Upp i vind är ett konstverk av Veikko Keränen.

Ta en promenad utmed Hägeröns strandpromenad eller passa på att bada eller fiska från någon av bryggorna.

Hegrenes

Under järnåldern låg mycket av Hägernäs under vatten och farleder ledde upp mot boplatser i Rönninge och Löttinge. Vid vikingatiderns slut hade vattennivån sjunkit undan och gjort plats åt en liten by vid namn Hegrenes, med arrende under storgodset Rydboholm, där Gustav Vasa sägs vara född. Vid utflödet av den bäck som rann från Rönningesjön byggde byborna en vattenkvarn och med åren blev här en vida känd strömmingsmarknad. Hit tog sig folk från när och fjärran och bytte mjöl som malts i kvarnen mot strömming. Ett stående pris var två tunnor strömming mot en säck mjöl.

Pontonflygplan vid Täby
Sjöflygklubbs brygga.

Sjöflyget landar i Hägernäs

1918 börjar sjöflygets historia i Täby. Då sålde Greve Brahe vid Rydboholm mark till marinen, som i sin tur byggde en flygstation och landets första skola för

marinflygare. Några år senare startades sjöflygflottillen F2. Stora satsningar gjordes i området och flerfamiljshus byggdes till de anställda vid flygflottillen. Flygplanen var så kallade pontonflygplan, de kunde alltså starta och landa på vatten för att sedan rullas upp på land och in i hangarerna. Ett par år efter andra världskriget utvecklades marinflyget och F2 omvandlades till en flygkår för flygräddning och utbildning.

Catalinaaffären var den diplomatiska kris som utlöstes i juni 1952, då ett svenskt militärplan av typen DC-3 försvann spårlost när det genomförde signalspaning över Östersjön. I sökandet efter planet anfördes ett sjöräddningsflygplan, "Catalinan", från Hägernäs av ett sovjetiskt stridsflygplan.

Planet skadades så allvarligt att det fick nödländ och de fem besättningsmännen räddades av ett förbipasserande lastfartyg. Catalinatorget har fått sitt namn efter planet.

(Expressen, 16 juni 1952)

Strandpromenaden

Från Hägernässtranden kan du gå söderut, längs hela Täbys vackra kustsida. En promenad här tar dig förbi Lorensviksparken, Viggbyholms båtklubb, Kråkudden och Näsby slott. Sträckan är 7 km och blir du trött kan du alltid stanna till och göra som hägrarna, svalka fötterna en stund i vattenbrynet.

Gullsjön [F:5]

Gribbbylund - Löttingelund

Från sommarstugeidyll, med stora tomter och små hus, har Gribbbylund och Löttingelund utvecklats till tätbebyggda områden med framför allt villor och radhus. Den som på 1920-talet köpte en stor tomt till en billig penning kunde på 60-talet stycka tomten i fyra delar, för att på 80-talet uppleva en fullkomlig explosion i byggande. Men grönskan och lugnet, som från början lockade människor att bosätta sig i området, finns fortfarande kvar, med skog och äng, parker och sjöar.

Med livet som insats vandrade gradorna till och från Gullsjön. Ända tills man byggde denna gradpassage under vägen invid Karbyån.

Ängsholms-badet ligger vid Rönningesjön, med bryggor, hopptorn och ett avgränsat område för de mindre barnen. Ligger intill Ängsholmsparken som är en av Täbys största parker.

Löttingekullen är Tåbys högsta punkt, 58 meter över havet. Här uppe har funnits en vårdkase och fortfarande finns resterna av ett stort gravröse från bronsåldern.

Strax norr om Roslagsvägen ligger den fyra meter djupa varggropen, som ända till mitten på 1800-talet användes för att döda de fruktade och förföljda "odjuren". Precis som Kommandoran lurades av Emil i Lönneberga, sattes lockbetet på en stång mitt i varggropen som sedan övertäcktes med ris. Numera finns det ett rejält staket runt varggropen.

I bondesamhället var Heliga trefaldighetsdagen en av sommarens stora högtider, nära förbunden med midsommar. Tvagnings och källdrickning hörde till, vilket skulle göra att människor behöll sin hälsa, men fest och dans ingick också i traditionerna.

1920-tals villa, Gribbbylund. Broderad av Rakel Book.

Kristna nybyggare

När den Kristna Egnahemsföreningen år 1919 köpte en stor markareal i Gribbylund kom det att påverka området för en lång tid framöver. Marken styckades i totalt 294 tomter som såldes till medlemmar i olika frikyrkoförsamlingar – inledningsvis till priset av 22 öre per kvadratmeter. Här kunde man bygga sig en liten sommarstuga och också ha höns, ifall man ville, men dansbänor eller försäljning av sprit var inte välkommet. Däremot hade man en stor barn- och ungdomsverksamhet och många barn i Täby har lärt sig simma vid Ängsholmsbadet i Rönningesjön. Den populära badplatsen finns fortfarande kvar, med bryggor och hopptorn, men drivs numera av kommunen tillsammans med Gribbylunds fastighetsägarförening.

Kanske lever något av den kristna andan kvar i Gribbylund? Klart är i alla fall att Gribbylunds kapell – som invigdes av den Kristna Alliansföreningen 1937 – fortfarande har högmässa varje söndag. Kapellet ägs numera av Täby församling och renoverades 1990, med utsmyckningar av lokala konstnärer.

Medan övriga Täby växte så

Gribbylunds kapell.

var det fortfarande 1969 byggnadsförbud i Gribbylund. Men så småningom togs en generalplan fram, kommunalt vatten och avlopp anlades och de stora tomterna med de små sommarstugorna styckades upp och såldes. I mitten på 80-talet anlades Gribbylunds centrum med flerfamiljshus. Kvar intill centrum står delar av allén till Gribbylunds gård kvar.

Bankväsendets fader

Om livet på Gribbylunds gård under första hälften av 1800-talet kan man läsa i de dagböcker som ägaren Carl Hindric Robsahm lämnade efter sig. Täby Hembygdsförenings arkiv har kopior av dagböckerna. Tidigare ägare till gården var Johan Palmstruch, känd som bankväsendets fader i

En viss upprättelse fick Johan Palmstruch dock och 19 år (!) efter sin död blev han begravd i Täby kyrkas kor med ett ståtligt gravmonument.

"Templet" på
Hästängen.

Hästängens gård.

Sverige. År 1657 öppnade han den första banken, Stockholms banco, där man kunde låna pengar mot pant och med en ränta på sex procent. Nytt var att han införde papperspengar, så att man slapp bära på de stora och tunga kopparmynten. Men sedeltryckningen blev något för omfattande, banken blev insolvent och Palmstruch hamnade i fängelse men benådades ett år före sin död.

Ockulta seanser i Hästängens tempel

En annan intressant gård är Hästängen med sin form. Konstnären Egron Lundgren ägde gården i mitten på 1800-talet. Invid gården ligger "Templet" som byggdes i slutet på 1700-talet. Här hölls litterära samman-

komster och ockulta seanser i "Sällskapet Manhem" som bland andra hade Carl Jonas Love Almquist som medlem.

Trefaldighetskällan som aldrig fryser

Lite ockult är också Trefaldighetskällan, som ligger alldeles intill Rönningesjön, efter Källparksvägens slut. Denna märkliga källa, där vattnet rinner mot norr och aldrig fryser, har en gång varit en offerkälla. På Trefaldighetsafton, arrangerar Hembygdsföreningen en samling vid källan.

Osunt leverne på Löttingelundskrogn

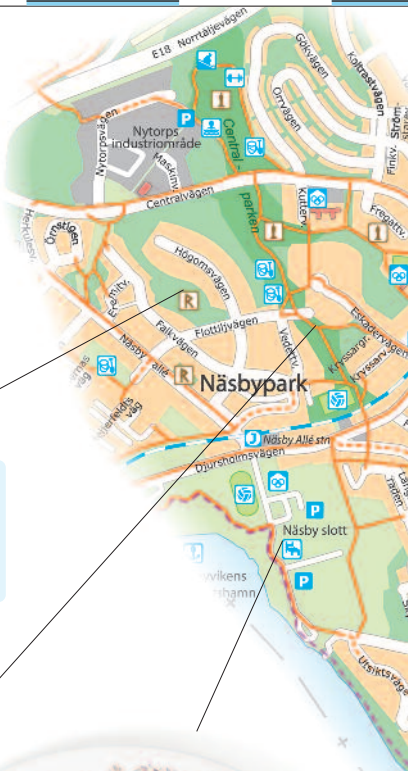
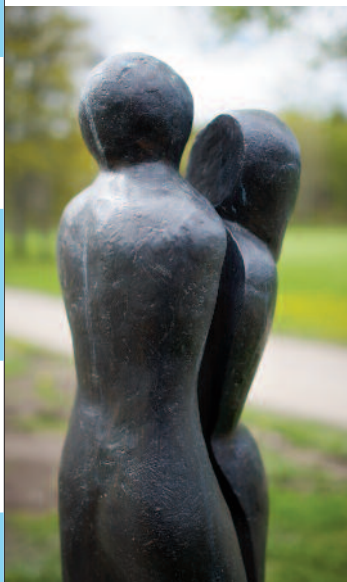
Om Gribbylund har ett religiöst förflutet så bär Löttingelund på ett något mer skamfilat rykte. Det sägs i alla fall att Löttingelundskrogn år 1843 fick stängas bland annat på grund av "osunt leverne". Efter flera års kontroverser lades krogn ner och gården fick sitt nuvarande utseende 1867. Under 1920-talet avstyckades mark från gården och sommarstugor byggdes. Det var först under 1990-talet som Löttingelund fick en liknande förtätning av bebyggelsen som Gribbylund och anslöts till kommunalt vatten och avlopp.

Näsbypark

Att flera områden i Täby har fått sitt namn av Näsby säger något om områdets betydelse. Hit har vikingar och bönder, kungar och drottningar färdats genom tiderna. Här har fascinerande personligheter drivit Näsby gård, som brann ned och återuppstod och sedermera blev ett slott. Här föddes industrin som gav Näsby järnväg och stora delar av slottets forna ägor är idag villatomter där man bor nära hav, park och väl utvecklade kommunikationer.

"Harmoni" är en av konstären C G Ekbergs skulpturer i Centralparken

Näsby betyder gården eller byn vid näset och syftar på den boplatz från 500-talet som låg i närheten av nuvarande korsningen Eremitvägen och Falkvägen.

Vill du ta en promenad är Näsbyrads strand att rekommendera. Strandpromenaden är 3 km och långa sträckor av promenadstråket har sjöutsikt.

Näsaängsbadet vid seklets början.

På Torpvägen 5 ligger torpet Näsbyudd. Under nästan 200 år och ända in på 1920-talet kom folk hit för att köpa mjölk. På 30-talet ville Skansen köpa torpet med tillhörande drängstuga. Så blev det inte och torpet är ett av Täbys egna kulturminnesmärken. Nuvarande ägare arbetar med att återställa torpet i ursprungligt skick.

Näsby slott ritades av arkitekten Nicodemus Tessin den äldre. Han var Sveriges främste arkitekt under sin tid och ritade bland annat Drottningholms slott och Bååtska palatset. Ritningarna över Näsby slott finns bevarade på Nationalmuseum om du vill ta en titt, eller kanske bygga ett eget slott.

Näsby slotts egendom auktionerades ut den 1 september 1902. Till marken hörde också Ella, Ensta, Tibble, Ytterby, Åva, Åkerby och Lahäll. Taxeringsvärdet var 383 000 kr.

Näsby slott

Riddare Karl Estridsson Natt och Dag levde i Täby under 1200-talet och var den första kända ägaren av Näsby gård. Efter Estridsson bodde flera omtalade personer på gården. Kristina Gyllenstierna var en imponerande kvinna som försvarade Stockholm mot danskarna och Kristian Tyrann under 1500-talet. Per Larsson Sparre var en skicklig diplomat som medlade mellan den franske kungen Ludvig XIV och dennes

fiender. 1665 lät han uppföra den första slottsbyggnaden på marken. Efter Sparre har Näsby ägts av släkterna Stenbock, Falkenberg, Meijerfeldt och Cronhielm af Flosta, för att nämna några.

Midsommardagen 1897 var katastrofen ett faktum. Hushållerskan hade frityr på spisen och under ett obehagligt ögonblick fattade oljan eld och slottet brann ner till grunden. Först åtta år senare skulle slottet vara återuppbyggt igen, då av en ny ägare.

Täbys största arbetsplats

I början på 1900-talet var slottet Täbys största arbetsplats med runt hundra personer anställda. Några arbetade i slottet, vissa med marken runt omkring och ett par arbetade i stallen. Parken och trädgården runt slottet var omfattande. Det första slottet byggdes på 20 år (1665-1685), men det tog hela 100 år att anlägga parken.

Carl Robert Lamm

I slutet av 1800-talet växte Stockholm snabbt. Det blev trångt och smutsigt, hyrorna sköt i höjden och många längtade ut till grönska och öppna ytor. En av dem var ingenjör Carl Robert Lamm, ägare av Ludwigsbergs verkstad. Han var en av Stockholms mest förmögna och köpte en stor markegendom och tillhörande Näsby slott, eller rättare sagt ruinen av ett nedbrunnet slott.

Carl Robert var en stor samlare, i huvudsak på konst, men även silver, textilier, vapen och orientmattor. Med en inredningstrend som var allt annat än minimalistisk skulle allt upp på väggarna, således behövdes många väggar. Från början fick slottet tjugotre rum, men det blev tvunget att komplettera med ytterligare ett, ett galleri.

Carl Robert Lamm startade Näsby Fastigheter AB år 1907. I början gick affärerna bra, så bra att hans förvaltare bestämde sig för att ta del av vinsten och började försöka pengar. Försörjningsringen uppdagades i början av 1920-talet och Lamm fick sälja delar av sin älskade konstsamling för att klara sig. Ett par år senare slog depressionen till och var nära att ruinera familjen. Återigen blev de tvungna att sälja delar av

"Ingångör och fru Carl Robert Lamm Näsby Slott. Foto för Idun af A. Blomberg"

konstsamlingen och även stora delar av marken i Näsby, till och med slottsparken. Själva slottet lyckades man trots allt behålla. Carl Robert dog år 1938, men hans fru Dora levde kvar i ett par år. Hon sålde slottet till staten som placerade Kungliga sjökrigsskolan där, eller "Sjökrickan" som det också kallas.

Detta vårdträd planterades 1665 när slottet byggdes.

Utvecklingen tar fart

De nybildade tomterna var oftast stora och priset låg till en början på bara ett par öre per kvadratmeter. Utbyggnaden av Näsby-park började omedelbart, med Näsby Östra park, Bastuholmen och Näsby Västra parker (Lahäll). Större delen av bebyggelsen bestod av villor och sommarstugor.

Anders Zorn i taket

Näsby slott blev vida känt för sin konst. Samlingen innehöll många kända konstnärer - tavlor av Bruno Liljefors, Carl Larsson, Rembrandt och Peter Rubens trängdes med statyer av Carl Milles och en takmålning av Anders Zorn. Makarna Lamm visade gärna upp sin imponerande samling och bjöd vid ett tillfälle in en veckotidning, för vad man kan kalla en väldigt tidig variant av ett hemma-hos-reportage.

Många gator i Näsbypark är uppkallade efter fåglar. Måsvägen, Lärkvägen, Tärnstigen, Taltrastvägen, Falkvägen, Fasanstigen, Domherrevägen är några exempel.

En slottsutflykt

Flera av konstverken finns fortfarande kvar på Näsby slott, bland Carl Milles statyer. Slottet är numera en konferensanläggning och inte öppet för allmänheten, men du kan alltid ringa innan och höra om du får komma in och ta en titt. Den vackra omgivningen med läget precis intill Näsbyviken och den fina slottspaken, gör ändå området värt ett besök.

Intill slottet ligger det gamla stallet från 1665, som är Täbys äldsta bevarade icke-kyrkliga byggnad. Skulptören och konstnären Carl-Gustaf Ekberg har sin ateljé i stallet. Vill du kika närmare på Carl-Gustafs verk finns flera bronsskulpturer att beskåda i Centralparken.

Barnen från "Flugsnapparen"
leker på en av Centralparkens
lekplatser.

Centralparken

Från Näsbypark ända till det gamla galoppfältet sträcker sig ett vackert grönområde. Den norra delen heter Centralparken och är en av Täbys allra finaste parker. I parken ligger också Norskogsbadet, ett populärt utomhusbad med bassänger, bastu och stora gräsytor. Här finns också två lekplatser, en i den norra delen och en i den södra.

Populär badplats

Följer du strandvägen från Näsbyudde norrut kommer du snart till Näsa äng. Hit har människor kommit sedan 1800-talet för att sola, bada och om vintern tillåter ge sig ut på isarna. Här finns också en grillplats som används av besökare året om.

Här kommer premiärbadarna Viggo, Holлие, Anna, Vilma, Ellen och Ebba i full fart på Näsaängsbadet.

Nordsvenskarna Certino och Svensken klipper gräset i Centralparken. Har du tur kan du få åka med en sväng.

Antikexperten Peder Lamm har en särskild relation till Näsby slott. Hans farfars far var nämligen den tidigare ägaren, ingenjören och konstsamlaren Carl Robert Lamm. Peder har en stark känsla för slottet och och håller bland annat guidade turer där. Han hade

också sin 40-års fest på slottet och menar att det är en utmärkt plats för fester och andra trevliga tillställningar.

Vad är det som gör Näsby slott så unikt?

– Carl Robert köpte Näsby slott på auktion efter årtal av förfall och en eldsvåda. Hans plan var att renovera slottet därför att hans stora konstsamling inte fick plats i huset han ägde i Stockholm. Hans kusin, arkitekten Erik Josefsson, gjorde sedan en modern ombyggnad med hänsyn till det gamla slottets arkitektur. Därför är Näsby slott så unikt; ett 1600-tals slott som byggdes om till en modern lyxvilla. Dessutom ligger det, till skillnad från de flesta svenska slott, nära stan.

Hur började Carl Roberts konstintresse?

– Han kom in på konsten genom sin bror Gustaf, som hade en vision om att en dag skapa ett

designmuseum i Sverige. Gustaf började samla på sig flera konstföremål, men dog tyvärr ganska ung och hann aldrig förverkliga sin dröm. Då klev Carl Robert in och tog över både samlingen och intresset. Tanken var alltid att det han samlade på sig en dag skulle bli till ett museum och komma till glädje för svenska folket. När Carl Robert gick bort hade staten tråkigt nog inte råd att köpa upp samlingen, som var en av Sveriges största genom tiderna.

Carl Robert verkar onekligen varit en intressant man på många sätt. Hur var han som person?

– Han var egentligen två olika personer. I sitt arbete var han en industriledare och affärsman som jobbade hårt, medan privat var det konsten som gällde. Han umgicks med dåtidens tjugugaste klick, med prins Eugen, konstnärer och konstsamlare, men stöttade också flera fattiga konstnärer. På 20-talet var det dåliga tider för de flesta. När affärerna började gå dåligt för Carl Robert tvingades han sälja stora delar av sin konstsamling, bland annat i USA. Hans två snälla och rika systrar hjälpte till att köpa tillbaka små delar av samlingen för att slottet inte skulle bli för tomt. Idag återfinns man många av samlingens toppnummer på konstmuseer som Nationalmuseum i Stockholm och Metropolitan i New York. Några föremål räknas som fast inredning och finns kvar på slottet än idag.

Värtan

Kiera

Plupp

Den linjära 10an

Mimmi

Musse

Mörtsjön [B:8]

Den långa fjällisen

Scarface

Bob

Max

Kylie

Den tjocka fjällisen

Twotone

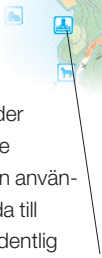
Fenan

Ärret

Ettan

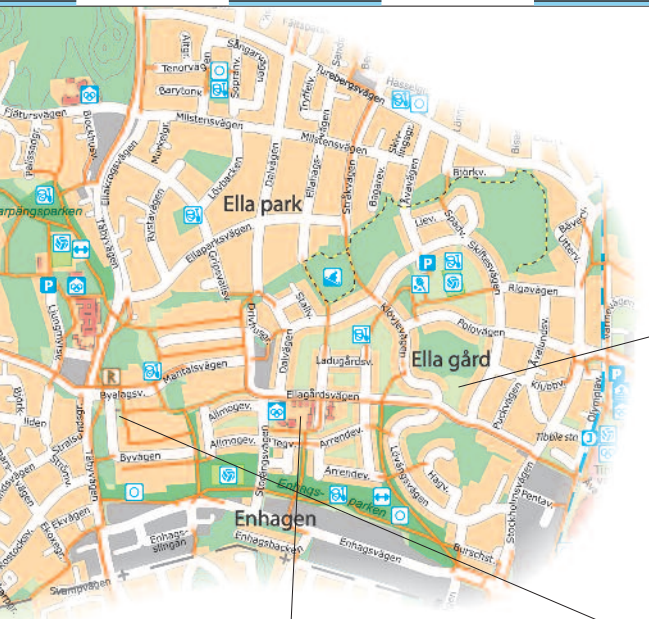
Ella gård Ella park Skarpäng Enhagen

Ella var på 1800-talet en av Täbys största gårdar och det vi idag kallar Ella gård, Ella park och Skarpäng ingick i gårdens arealer. Här drevs lantbruk ända till 1954. Året därefter började gårdens byggnader rivas för att ge plats åt det framväxande småhusområdet. Mangårdsbyggnaden användes dock som skola och stod kvar ända till 1962. Under 70-talet kom en andra ordentlig byggboom, då revs många sommarstugor och ersattes med permanentboende.

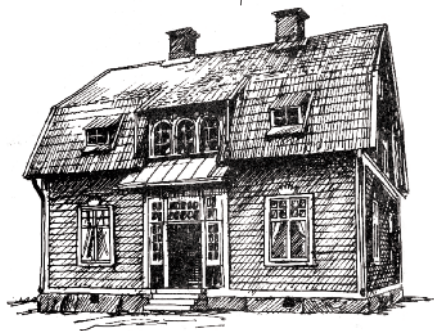

Två sjöar med helt olika dragningskraft finns i området. Mörtsjön – där jättestora karpar lockar fiskeentusiaster. Varje känd storkarp har fått namn. Störst av alla sägs vara Vårten. Rösjön "lånar" Täby av Sollentuna men vi har ändå vårdnaden om det fina Rösjöbadet.

På en kulle vid Ellagårds-
vägen står statyn "Flickan
med ämbar" av Nils
Möllerberg. Statyn kallas
populärt för "Ella".

Ella gård, mangårdsbyggnaden, stod kvar till 1962
och användes som skola. På samma plats ligger
nu Ellagårdsskolan.

Svensk Talfilm hade sin studio på den plats där
Rösjö centrum finns idag. I studion i Karpång
spelades av Åsa-Nisse filmerna in. Torpet på
andra sidan gatan användes också för utomhus-
scener (ovan), liksom den inglasade dansbana
som fanns i Ellas folkpark. John Elfström, som
spelade huvudrollen som Åsa-Nisse, bodde
själv en större del av sitt liv i Karpång och spred
stjärnglans över området.

Ella gård

Ella gård blev det första området i Stockholm med prefabricerade småhus till ett lågt pris och lär ha varit ett av byggmästaren John Mattsons favoritområden. Han ville återupprätta den gamla källarlösa stugan och göra den till en modern familjebostad vilket innebar att samtliga hus monterades på en betongplatta och saknade källare, något som var nyskapande för tiden och bidrog till att hålla priserna nere. Området byggdes i tre etapper, de första husen kom 1955 och de sista var färdiga 1970.

Redan 1958 bildades områdets byalag, som fortfarande är aktivt och består av medlemmar från nästan 500 hushåll. Byalaget tog tidigt initiativet till att bygga en gemensam lokal där vuxna och barn kunde träffas. Genom donationer från boende och

Ella gård var det första grupphusområdet i Sverige.

byggföretag kunde lokalen byggas och stod klar 1961. Den döptes till Giggen och fungerar idag som förskola.

För att bevara Ella gårds enhetliga karaktär finns flera riktlinjer som begränsar tillbyggnader, takbeläggning, etc. Den ursprungliga färgställningen ska också bevaras, vilket betyder att husen ska behålla sina mustigt röda, gröna eller gula färger. Endast en fjärdedel av tomten får bebyggas, men trädgårdskonsten får givetvis blomma fritt i Ella gård. Något som underlättas av att området ligger på gammal bördig jordbruksmark.

Byalaget i Ella gård bildades redan 1958 och är fortfarande aktivt.

Foto Eva Neveling

Ella park

Om Ella gård representerar enhetliga småhus så har Ella park blivit ett mer varierat villaområde. De första villorna började byggas redan 1929 och många ägare

satte en personlig prägel på dem, med intressanta väggmålningar.

I hörnet av Täbyvägen och Ellaparksvägen ligger ett rödmålat torp som nu är privatbostad men som tidigare var Ella krog. Efter att verksamheten lagts ned 1850 användes torpet som bostad åt en torpare som arbetade på Ella gård.

Ytterligare ett torp finns bevarat i området, nämligen Stralsund, som byggdes omkring 1720 och ursprungligen var ett dagsverks-torp. Numera är det en kvarters-gård för byalaget i Västra Ella gård.

Enhagen

I Enhagen finns bara ett mindre antal bostäder. Området domine-ras av handel, kontor och små-industri. I parken mot Ella gård ligger Enhagsleken, en spännan-de lekplats med cirkustema. I parken finns också boulebanor.

Skarpäng

Skarpäng var fram till 1900-talets början huvudsakligen ett skogs-område. Ordet "skarp" kan betyda "mager, ofruktsam, hård och torr" och beskriver den äng där torpet Skarpäng låg (numera med adressen Täbyvägen 29).

Skarpäng började exploateras redan på 1920-talet, när den dåvarande ägaren Carl Robert

Lamm började sälja av tomter, framför allt till sommarstugor. Den typen av bebyggelse dominerade området långt in på 60-talet men under 70- och 80-talen revs många av de gamla fritidshusen och ersattes av villabebyggelse.

I den östra delen av Skarpäng ligger Rösjö centrum intill Täbyvä-gen som är den gamla landsvägen mot Täby kyrkby och Vallentuna.

Inte långt från västra Skarpäng, en bit in genom skogen, finns en badplats vid Rösjön. Geografiskt sett ligger sjön och badplatsen i Sollentuna kommun. Men eftersom badet bara nås från Skarpäng kallas det av tradition för "Täbysidan" av Rösjön och drivs av Täby kommun.

Roslagsleden

Från Skarpäng till Kilpisjärvi i norr eller till Athen i söder. Roslagsle-den korsar Skarpäng och är 190 km lång och sträcker sig från Danderyd till Grisslehamn. Leden består av 11 dagsetapper och erbjuder flera platser för bad, grill och vila.

I hörnet av Täbyvägen och Ellaparks-vägen låg förr en prydlig rödmålad stuga som kallades Ella krog. Hit kom affärsresande och folk som jobbade på gårdarna runtomkring för att ta sig en öl och äta en bit mat. Serveringen skedde från en bod och gästerna stod utanför. Ölen, var liksom i nutid, en bidragande faktor till att det stundtals var svårt att "hålla ordning" på alla ölrusiga gäster som kom till Ella krog.

